

Н. В. СМІТЮХ

Наталія Василівна Смітюх, аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДОСТУПУ ДО АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

Адвокатура – один із найважливіших інститутів громадянського суспільства, завдяки якому в правовій державі реалізується можливість забезпечення громадянам їхніх прав і свобод. Аби адвокатура виконувала покладені на неї завдання максимально ефективно, держава повинна створити необхідні умови для забезпечення високого професійного рівня адвокатів. Останнє видається можливим у випадку запровадження не лише демократичного, а й обґрунтованого та доцільного правового механізму доступу до адвокатської діяльності.

Доступ до адвокатської діяльності є одним із міжнародних стандартів організації адвокатури та національний принцип її функціонування. Незважаючи на те, що адвокатура є недержавним самоврядним інститутом, що зазвичай самостійно вирішує проблеми власної організації, питання доступу до адвокатської діяльності потребує регулювання з боку держави аби створити необхідні та достатні умови для надання статусу адвоката лише особам з високими професійними та особистими якостями.

Нині, у контексті удосконалення законодавства України про адвокатуру з метою наближення його до міжнародних стандартів, є актуальним вивчення сутності поняття та структурних елементів правового механізму доступу до адвокатської діяльності, який дозволить забезпечити незалежне та ефективне функціонування інституту адвокатури в цілому та надання адвокатами якісної правової допомоги. Цілями цієї статті є поглиблений аналіз поняття та елементів правового механізму доступу до адвокатської діяльності для визначення

До того ж ситуація ускладнюється тим, що сьогодні фактично відсутні будь-які наукові дослідження з цього питання. Ні поняття, ні сама структура правового механізму власне доступу до адвокатської діяльності комплексно ніким із науковців раніше не вивчалися, що унеможливило його нинішнє ефективне реформування та удосконалення. Проте значний внесок для осмислення цього питання дали наукові праці, що висвітлюються поняття механізму правового регулювання, правового механізму та їх елементів, правових засобів, зокрема С. С. Алексєєва, С. А. Кузнецової, В. А. Сапуна, О. Ф. Скагун, К. В. Шундікова. Також важливе значення мали наукові дослідження окремих правових механізмів, що здійснювалися такими вченими як А. О. Гавловська, Я. В. Греца, І. І. Журова, Р. В. Мазурик, В. В. Тильчик, а також М. А. Погорецьким, О. Г. Яновською тощо.

У правничій літературі представники науки адвокатури та теорії права розуміють правовий механізм по-різному, в основному ототожнюючи його з таким поняттям як «механізм правового регулювання». У прямому значенні під словом «механізм» (від грец. μηχανή – знаряддя, пристрій розуміють пристрій (сукупність ланок або деталей), що передає чи перетворює рух; у переносному – систему, що визначає порядок якогонебудь процесу, діяльності, будь-яких явищ¹.

Сам термін «механізм» походить із точних наук, проте з часом він почав використовуватися для позначення різноманітних суспільних процесів. Таким чином, в загальнонавчальному й загальнонауковому розумінні «механізм» визначається як внутрішній устрій, система, сукупність процесів, на яких ґрунтується будь-яке явище.

Щодо використання цього терміна в юридичній науці, то В. В. Тильчик слушно зазначає, що застосовуються різні термінологічні конструкції, складниками яких є класичний «механізм», а саме: «правовий механізм», «адміністративно-правовий механізм», «механізм адміністративно-правового регулювання», «механізм державного управління» та багато інших. Розглядаючи такі конструкції, теоретики спираються на основоположні засади та зміст поняття «механізм правового регулювання»².

Так, проводячи аналіз досліджень з даної тематики, варто звернути увагу на те, що більшість науковців не розрізняють відмінностей у розумінні термінів «правовий механізм» та «механізм правового регулювання». Наприклад, І. І. Журова у своєму дослідженні ототожнює ці поняття, вживаючи їх як синоніми³.

А. О. Гавловська вивчаючи правовий механізм формування та реалізації державних молодіжних програм хоч і звертає увагу на наявність різних наукових думок щодо поняття «правовий механізм» та вказує, що «не кожний правовий вплив складає механізм правового регулювання тих чи інших суспільних відносин та є ширшим за обсягом поняттям за «механізм правового регулювання», все таки не проводить чіткого розмежування між цими категоріями та фактично вживає їх як синоніми⁴.

Не розділяючи таке вузьке розуміння суті згаданих правових явищ, погоджуємося із позицією, яку висловив В. В. Тильчик: «Не применшуючи значення досліджень науковців-правознавців щодо визначення механізму правового регулювання та його елементів, вважаємо за необхідне підтримати вчених, котрі обґрунтовують на сьогодні доцільність розширення понятійного апарату введенням термінологічної конструкції «правовий (юридичний) механізм». Таке розширення буде виправданим, оскільки дозволить характеризувати

не тільки прості юридичні засоби, а й своєрідні «блоки» правових інструментів, сконструйованих законодавцем для гарантованої реалізації суб'єктами своїх законних інтересів та досягнення правомірних цілей»⁵.

На обґрунтування такої позиції зазначимо наступне. Термін «механізм правового регулювання» (далі – МПР) використовується науковцями доволі давно, його розуміння є достатньо сталим. Регулювати – означає упорядковувати, певним чином впливати. Д. А. Керімов розуміє регулювання як встановлення меж, масштабу поведінки людей, внесення в суспільні відносини стабільності, системності, порядку і тим самим спрямування їх у певному напрямі⁶.

У випадку МПР йде мова про механізм впливу права на суспільні відносини, тобто дане поняття за своїм змістом є достатньо широким. Так, С. С. Алексєєв вказує, що його зміст складається із засобів юридичного впливу, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини. Основною метою механізму правового регулювання є упорядкування та задоволення потреб та інтересів суб'єктів. Метою впливу в МПР є впорядкування суспільних відносин за допомогою права. Сутність поняття «правовий механізм» є значно вужчою.

Вперше спроба сформулювати основи наукового поняття «правовий механізм», зміст та об'єм якого відмінний від раніше сформульованих у доктрині визначень таких правових конструкцій як «механізм правового регулювання», «механізм реалізації права» тощо, була здійснена російським вченим К. В. Шундіковим. Об'єктивною підставою для формування категорії «правовий механізм» він називає досить очевидний факт існування в структурі позитивного права (при розгляді його в аспекті інструментального підходу) не тільки простих (елементарних) юридичних засобів (дозволів, заборон, суб'єктивних прав і обов'язків, заходів заохочення, заходів відповідальності та ін.), а й своєрідних «зв'язок», «блоків» правових інструментів, сконструйованих законодавцем для гарантованої реалізації суб'єктами своїх законних інтересів і досягнення законних цілей⁷.

Таким чином, визначальною ознакою правового механізму як наукового поняття є те, що всі його елементи перебувають в логічній взаємодії та спрямовані на досягнення єдиної визначеної правової мети; як юридична категорія він утворює сукупність правових засобів, які тісно між собою пов'язані.

Для подальшого дослідження правового механізму доступу до адвокатської діяльності вважаємо за необхідно чітко визначити межу між поняттями «правовий механізм» та «механізм правового регулювання», яка у найбільш конкретному вигляді була проведена К. В. Шундіковим: «По-перше, різна природа розглянутих механізмів: якщо МПР є система етапів регулятивного правового впливу, то правовий механізм – система нормативних юридичних засобів... По-друге, якщо інструментальну структуру МПР утворюють досить різноманітні за своєю природою правові феномени, багато з яких не відносяться до елементів власне права, то структура правового механізму «виткана» лише з позитивно-правових регуляторів... По-третє, функціональна роль МПР полягає головним чином у забезпеченні практичної реалізації поставлених законодавцем цілей, реалізації інтересів суб'єктів правових відносин, безвідносно до їх змістовної специфіки... По-четверте, інструментальна структура МПР стійка і практично індіферентна по відношенню до характеру задачі, яку він покликаний вирішити. Елементний склад конкретного правового механізму, як уже зазначалося, завжди специфічний і залежить від особливостей цільової орієнтації законодавця».

Усе подальше дослідження правового механізму доступу до адвокатської діяльності буде здійснюватися базуючись саме на такому розумінні описаних вище правових категорій. Тобто, під правовим механізмом розумітимемо визначену на нормативному рівні, цілісну, взаємопов'язану систему правових засобів, основним завданням якої є досягнення певної практичної, конкретно визначеної цілі.

Щодо самого поняття «доступ до адвокатської діяльності», то тут серед науковців серйозних відмінностей у його трактуванні не виникає. «Доступ» у його лінгвістичному значенні означає можливість входити куди-небудь, користуватися чи займатися чим-небудь⁸. Доступ – це об'єктивно наявна можливість досяжності. А доступ до адвокатської діяльності – це надання можливості будь-якій особі за умови дотримання вимог, встановлених законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, отримати можливість бути адвокатом.

Поняття адвокатської діяльності визначено на законодавчому рівні як незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (п. 2 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»)⁹.

Отже, правовий механізм доступу до адвокатської діяльності – це визначена на нормативному рівні, цілісна, взаємопов'язана система правових засобів, основним завданням якої є забезпечення реалізації права на здійснення адвокатської діяльності та усунення перешкод щодо його здійснення.

Для того, щоб проаналізувати структуру правового механізму доступу до адвокатської діяльності як системи взаємопов'язаних правових засобів, необхідно визначити змістовне наповнення власне самої категорії «правовий засіб» та її ознаки.

У юридичній науці сьогодні склалася ситуація, коли фактично відсутнє єдине, точне визначення правового засобу. С. С. Алексєєв визначає правові засоби як «субстанціональні, інституціональні явища правової дійсності, що втілюють регулятивну силу права, його енергію»¹⁰. Б. І. Пугінський пропонує два значення цього поняття – широке та вузьке. У першому варіанті правові засоби – це комбінації юридично значимих дій, здійснюваних суб'єктом з дозволенним ступенем розсуду, що слугують для досягнення їх цілей, які не суперечать законодавству та інтересам суспільства¹¹. Позиція А. В. Малько така, що правові засоби – це правові явища, які виражаються в інструментах (установленнях) та діях (технології), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів

права й досягаються соціально корисні цілі¹². Ясність у розуміння вносить вчений В. А. Сапун, який у своєму дисертаційному дослідженні вивчає теорію правових засобів та механізм реалізації права.

Усі явища правової дійсності В. А. Сапун розділяє на три групи: 1) правові встановлення, які є субстанцією права, тобто явища-регулятори, які утворюють матеріал, вузлові пункти права, первинні центри правової дійсності, навколо яких групуються інші правові явища (норми права, правовідносини, правоздатність, правомочності та компетенція, суб'єктивні права та обов'язки, договори, юридичні відповідальність і міри захисту, та інші 2) правова діяльність (така система дій і операцій суб'єктів з використанням правових форм і встановлень, яка направлена на виконання поставлених перед цією діяльністю задач – правотворчість, правореалізація, правозастосування, тлумачення права; 3) суб'єктивні явища правової дійсності: правосвідомість, її рівні та інші структурні елементи, суб'єктивні явища правової культури, юридичні конструкції правової науки. В. А. Сапун чітко зазначає, що до правових засобів відноситься лише перша група цих правових явищ. Правова діяльність ж є системою дій і операцій з використанням правових засобів¹³.

Цю позицію також підтримує і Р. В. Мазурик, який зазначає, що «з цих груп тільки третя виключається з кола правових явищ, що становлять поняття «правові засоби». Перша група в повному складі приймається в коло поняття практично однозначно. У другій групі виділяються тлумачення права, правотворчість і правореалізація. Тлумачення права і правотворчість однозначно виключається зі складу правових засобів. Найбільш дискусійним питанням є віднесення до правових засобів правореалізаційної діяльності»¹⁴.

Проаналізувавши наявну в юридичній науці багатоманітність визначень поняття «правові засоби» можна зробити висновок, що справді однією з ключових ознак, які відрізняються їх між собою є включення до цього поняття лише юридичного інструментарію, чи віднесення до його складових і діяльність з його реалізації. На нашу думку, правові засоби – це юридичний інструментарій, в тому числі правові явища-регулятори та правові форми, які визначають правову дійсність.

С. С. Алексєєв субстанціональність правових засобів розуміє як те, що вони за своєю суттю є тими регулятивними компонентами, з яких складається право. Ця ознака відрізняє їх від явищ правової дійсності (діяльності у сфері правотворчості, актів з реалізації та застосування юридичних норм), які полягають у застосуванні та використанні правових засобів, та явищ суб'єктивної сфери правової дійсності (правосвідомості, суб'єктивних елементів правової культури, правової науки) як уявлення про них, які є суб'єктивним образом¹⁵. Тобто, правореалізаційну діяльність правовим засобом він не вважає.

Враховуючи те, що метою даного дослідження не є вирішення наукових проблем щодо розуміння власне терміну «правові засоби», вважаємо, що найбільш обґрунтованою є позиція В. А. Сапуна, який під правовими засобами розуміє правові встановлення, інституційні утворення (встановлення, форми) правової дійсності, які у своєму реальному функціонуванні, використанні в процесі спеціальної правової діяльності забезпечують досягнення певного результату у вирішенні соціально-економічних, політичних, моральних та інших засад і проблем, які стоять перед суспільством і державою на сучасному етапі.

Базуючись на такому розумінні поняття «правовий засіб» відбуватиметься подальше визначення структурних елементів правового механізму доступу до адвокатської діяльності.

Система конкретних правових засобів, які складають правовий механізм доступу до адвокатської діяльності, детермінована специфічною ціллю, досягнення якої він повинен забезпечити – отримання особою статусу адвоката та реальної можливості провадити професійну діяльність. При цьому мають бути дотримані принципи та засади здійснення адвокатської діяльності, що визначені і на національному, і на міжнародному рівнях. Основним законодавчим актом, який визначає порядок набуття права на заняття адвокатською діяльністю є ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI. Цьому питанню присвячений другий розділ Закону. Таким чином, правові засоби, що складають структурні елементи досліджуваного механізму, визначені саме у цьому законодавчому акті. Окремі їх характеристики присутні також у інших нормативно-правових актах.

Оскільки правовий механізм є особливою конструкцією позитивного права, яка формалізує визначений набір юридичних регуляторів (правових засобів), таких як: права, обов'язки, заборони, принципи, презумпції, фікції, строки, процедури, міри заохочення, міри відповідальності, тощо¹⁶, то структуру правового механізму доступу до адвокатської діяльності складають елементи, які є саме юридичними регуляторами: нормативно-правове забезпечення, права і обов'язки особи, заборони, строки, міри відповідальності, встановлені законодавством процедури та гарантії. Тож, на наш погляд, до структури правового механізму можна віднести наступні елементи:

1. Нормативно-правове забезпечення доступу до адвокатської діяльності (правові норми, що регулюють правовідносини у сфері доступу до адвокатської діяльності).

2. Права особи, яка бажає отримати доступ до адвокатської діяльності, як міра її дозволеної поведінки, що встановлені відповідними правовими нормами для задоволення її інтересів та забезпечені державою.

Перш за все, це право на зайняття адвокатською діяльністю. Відповідно до ст.43 Конституції України, кожному гарантовано право працю, яку він обирає. Тому, як зазначають автори підручника «Адвокатура України», «кожен, хто хоче займатися адвокатською діяльністю, отримує таке право»¹⁷.

Також такими правами є:

– право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту; – право на отримання допуску до кваліфікаційного іспиту в разі її відповідності всім вимогам, встановленим законодавством;

- на отримання обґрунтованої відмови (із зазначенням причин) у разі її недопуску до складення кваліфікаційного іспиту;
- на оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду;
- на безоплатне отримання свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту у випадку його успішного складення;
- право на звернення із заявою про видачу дублікату свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури у випадку його втрати;
- право на повторне допущення до складення кваліфікаційного іспиту, якщо особа не склала його з першого разу;
- право на оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про неуспішне складення кваліфікаційного іспиту до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду;
- право заявити відвід члена палати або голови кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури до початку проведення кваліфікаційного іспиту;
- право на звернення до Ради адвокатів регіону про призначення стажування або звільнення від стажування;
- право на звільнення від проходження стажування у разі наявності у особи стажу роботи помічником адвоката не менше одного року за останні два роки;
- право на оскарження рішення ради адвокатів регіону про відмову у видачі особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю без проходження стажування до Ради адвокатів України або до суду;
- право на оскарження рішення ради адвокатів регіону про продовження стажування до Ради адвокатів України або до суду;
- право на подання заяви про зупинення чи поновлення, припинення стажування;
- право на безоплатне отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України у день складення присяги;
- право на здійснення адвокатської діяльності після отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України¹⁸.

1. Обов'язки особи, яка бажає отримати доступ до адвокатської діяльності, як міра її належної поведінки, що встановлені відповідними правовими нормами та забезпечені державою.

Перш за все, це обов'язок особи відповідати вимогам, встановленим законодавством, для отримання доступу до адвокатської діяльності.

Також такими обов'язками є:

- обов'язок пройти визначені законодавством процедури для отримання доступу до адвокатської діяльності (скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, скласти присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю);
- обов'язок відповідати вимогам, встановленим законодавством, для отримання допуску до складення кваліфікаційного іспиту (наявність повної вищої юридичної освіти, володіння державною мовою, стаж роботи в галузі права не менше двох років та інші);
- обов'язок особи надати письмову згоду на перевірку повноти та достовірності повідомлених нею відомостей для отримання допуску до складення кваліфікаційного іспиту;
- обов'язок надати одночасно із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту визначений нормативно-правовими актами перелік документів;
- обов'язок внести плату за складення кваліфікаційного іспиту;
- обов'язок сплатити внесок на проходження стажування;
- обов'язок розпочати стажування з дня отримання направлення на стажування від адвоката – керівника стажування;
- обов'язок під час проходження стажування під керівництвом адвоката – керівника стажування виконувати завдання у межах індивідуального плану проходження стажування;
- обов'язок подавати поточні звіти про проходження стажування, звіт про обсяг виконання індивідуального плану стажування у випадку його зупинення, звіт про результати стажування після закінчення строку стажування.

2. Заборони, встановлені нормативно-правовими актами.

По-перше, це заборона на здійснення певних видів діяльності – особа, яка бажає отримати допуск до адвокатської діяльності, не може перебувати на посадах, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», на військовій або альтернативній (невійськовій) службі, а також займатися нотаріальною чи судово-експертною діяльністю.

По-друге, це заборона на отримання допуску до здійснення адвокатської діяльності у разі наявності в кандидата певних обставин, які не унеможливають виконання ним професійних обов'язків адвоката: непогашеної чи незнятої в установленому законом порядку судимості за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі; визнання його судом недієздатним чи обмежено дієздатним; позбавлення його права на заняття адвокатською діяльністю (протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю), а також звільнення його з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служ-

би в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення (протягом трьох років з дня такого звільнення).

3. Встановлені законодавством процедури. Важливим правовим засобом як елементом правового механізму доступу до адвокатської діяльності є процедури як сукупність взаємопов'язаних юридично значущих дій. При цьому, під діями у даному випадку необхідно розуміти акти вольової поведінки особи, яка бажає отримати доступ до адвокатської діяльності.

Такими процедурами є:

- Процедура складення кваліфікаційного іспиту.
- Процедура проходження стажування.
- Процедура складення присяги адвоката.
- Процедура отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

4. Гарантії доступу до адвокатської діяльності. Під ними розуміємо правові засоби, які закріплені в нормах права і мають предметом свого впливу права та обов'язки суб'єктів доступу до адвокатської діяльності, забезпечують їх реалізацію, захист і відновлення у разі порушення¹⁹.

5. Міри відповідальності.

О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко справедливо вказують, що «беручи на себе обов'язок із забезпечення прав громадян, держава має право вимагати від них правомірної поведінки, яка відповідала б еталонам, закріпленим у правовій нормі. Вимоги з виконання норм знаходять вияв у системі обов'язків, що встановлюють міри відповідальності за невиконання приписів»²⁰.

Одним із чотирьох елементів структури юридичного обов'язку є необхідність нести юридичну відповідальність у випадку порушення у процесі виконання обов'язку прав інших суб'єктів чи невиконання покладеного обов'язку зобов'язаним суб'єктом²¹.

Таким чином, міра відповідальності як правовий засіб у структурі правового механізму доступу до адвокатської діяльності є застосуванням до суб'єкта, який бажає отримати доступ до адвокатської діяльності, несприятливих наслідків органами, що наділені державно-владною компетенцією у цих правовідносинах, за невиконання ним встановлених нормами права юридичних обов'язків.

Наприклад, відповідно до п. 7 Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, визначено перелік осіб, які не можуть бути адвокатами та здійснювати адвокатську діяльність.

Тобто, цією правовою нормою встановлена міра відповідальності у вигляді позбавлення права на допуск до складення кваліфікаційного іспиту за порушення встановленої законодавством заборони щодо наявності у кандидата в адвокатуру певних обставин, які не унеможливають виконання ним професійних обов'язків адвоката.

Основними мірами відповідальності у правовому механізмі доступу до адвокатської діяльності є: позбавлення права на допуск до складення кваліфікаційного іспиту; відмова у направленні на стажування; припинення стажування; скасування рішення про допуск особи до складення кваліфікаційного іспиту; відмова у видачі особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю без проходження стажування.

6. Повноваження суб'єктів, які вирішують питання допуску до адвокатської діяльності.

Д. І. Голосніченко, досліджуючи теорію повноважень, її регулювання та розподіл у процесі міжнародної інтеграції, надає власне визначення поняття повноважень як юридичної категорії: «повноваження – це загальне для теорії права та держави поняття, змістом якого є система прав та обов'язків, набутих у легітимний спосіб державою, місцевим самоврядуванням, державними органами і органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими суб'єктами правовідносин з метою забезпечення можливостей, потреб та інтересів людини і громадянина, окремих соціальних груп та суспільства в цілому»²².

Тобто, повноваження у правовому механізмі допуску до адвокатської діяльності є правовим засобом, сутність якого полягає у визначеній на нормативному рівні взаємопов'язаній сукупності прав і обов'язків суб'єктів, що володіють компетенцією щодо вирішення різноманітних питань допуску до адвокатської діяльності. При цьому існування цих повноважень спрямоване на забезпечення рівних можливостей, прав та інтересів щодо доступу осіб до професії адвоката.

7. Строки.

У правовому механізмі доступу до адвокатської діяльності строки виступають певними періодами часу з початком, плином або закінченням яких пов'язані правові наслідки у вигляді виникнення, зміни, призупинення, відновлення, припинення прав і обов'язків учасників правовідносин у сфері доступу до адвокатської діяльності.

Основними строками у правовому механізмі доступу до адвокатської діяльності є:

– три дні (наприклад, для подачі адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності в разі виникнення обставин несумісності; для повідомлення особі, яка звернулася із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту, про прийняте рішення тощо);

– десять днів (наприклад, для надання необхідної інформації у відповідь на запит кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; для безоплатної видачі особі, яка склала кваліфікаційний іспит, свідоцтва про його складення);

– до тридцяти днів (строк розгляду заяви кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури про допуск до складення кваліфікаційного іспиту);

- тридцять днів – (до прикладу, для оскарження рішення про відмову в допуску до кваліфікаційного іспиту до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду; для складення присяги особою, стосовно якої прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю);
- від одного до трьох місяців – строк продовження стажування;
- від шести місяців – строк для отримання допуску до повторення складення кваліфікаційного іспиту, якщо особа не склала його з першого разу;
- шість місяців – строк проходження стажування;
- від одного року – строк для отримання допуску до складення кваліфікаційного іспиту втретє, якщо особа не склала його повторно;
- три роки – строк дійсності свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту стажування.

Таким чином, проаналізувавши структуру правового механізму доступу до адвокатської діяльності варто зазначити те, що система його конкретних елементів повинна, перш за все, визначитися на нормативному рівні та бути детермінована конкретними цілями, які прагне досягти суб'єкт правотворчості при практичній реалізації цієї системи. У будь-якому разі, правовий механізм доступу до адвокатської діяльності повинен бути спроможним виконати подвійну функцію: а) забезпечити всім бажаючим особам вільний доступ до адвокатської діяльності без дискримінації. Усім громадянам повинно бути гарантоване їхнє право на працю, яку вони самостійно обрали; б) створити високо професійний інститут громадянського суспільства – адвокатуру, що буде здатною забезпечити населення справді якісними юридичними послугами. Для досягнення цієї мети необхідно, щоб правовий механізм доступу до адвокатської діяльності був спрямований на перевірку саме компетентності особи, на її рівень володіння професійними знаннями та вміннями безвідносно до певних майнових чи інших дискримінаційних ознак.

¹ Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К.: Наук. думка, 2000. – С. 355.

² Тильчик В. В. Поняття адміністративно-правового механізму розв'язання податкових спорів та його ознаки / В. В. Тильчик // Право та управління. – 2012. – № 1. – С. 563.

³ Журова І. І. Правовий механізм звільнення від відбування покарання з випробуванням [Електронний ресурс] / І. І. Журова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 3. – С. 215. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2011_3_29

⁴ Гавловська А. О. Правовий механізм формування та реалізації державних молодіжних програм: теоретико-правові аспекти [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Гавловська Аліна Олександрівна; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2016. – С. 68–69.

⁵ Тильчик В. В. Поняття адміністративно-правового механізму розв'язання податкових спорів та його ознаки / В. В. Тильчик // Право та управління. – 2012. – № 1. – С. 563.

⁶ Керимов Д. А. Методологія права. Предмет, функції, проблеми філософії права / Керимов Д. А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – С. 363.

⁷ Шундигов К. В. Правовые механизмы: основы теории / К. В. Шундигов // Государство и право. – 2006. – № 12. – С. 14.

⁸ Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь. – Перун, 2005. – С. 331.

⁹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

¹⁰ Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация // Советское государство и право. – М.: Наука, 1987, № 6. – С. 14.

¹¹ Пугинский Б. И. Гражданско-правовые средства в хозяйственных отношениях / Пугинский Б. И. – М.: Юрид. лит., 1984. – С. 83–87.

Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрист, 2005. – С. 722.

¹³ Сапун В. А. Теория правовых средств и механизм реализации права: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01: Н. Новгород. – 2002. – С. 52–53.

¹⁴ Мазурик Р. В. Поняття правового засобу та його зміст у бюджетному праві / Мазурик Р. В. – Адміністративне право і процес. – № 4 (10). – 2014. – С. 116.

¹⁵ Алексеев С. С. Теория права. – М.: Издательство БЕК, 1995. – С. 218–219.

¹⁶ Шундигов К. В. Правовые механизмы: основы теории / К. В. Шундигов // Государство и право. – 2006. – № 12. – С. 15.

¹⁷ Фурса С. Я. Адвокатура України: навч. посіб.: у 2-х кн. Кн. 1 / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, В. Е. Білянович, С. В. Щербак, Л. Л. Нескороджена. – К.: КНТ: Вид. Фурса С. Я., 2007. – С. 116.

¹⁸ Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затверджені рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 року № 270, зі змінами внесеними рішенням Ради адвокатів України від 13 вересня 2016 року № 195 // Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2016-09-13-poryadki-195_57e916ed9c3aa.pdf, Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 114. Режим доступу: https://kmdka.com/sites/default/files/files/polozhennya_pro_organizaciju_ta_poryadok_prohodzhennya_stazhuvannya.pdf

¹⁹ Адвокатура України: підручник / Погорецький М. А., Яновська О. Г. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – С. 167.

²⁰ Теорія держави і права. Академічний курс [Текст]: підручник / О. В. Зайчук [та ін.]; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 93.

²¹ Там само. – С. 94.

²² Голосніченко Д. І. Теорія повноважень, їх регулювання та розподіл у процесі міжнародної інтеграції [Текст]: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Голосніченко Дмитро Іванович; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – С. 16.

Резюме

Смітюх Н. В. Правовий механізм доступу до адвокатської діяльності: поняття та структура.

У статті висвітлено поняття правового механізму доступу до адвокатської діяльності, його структуру, що складається з відповідних правових засобів. Визначено поняття правового засобу та здійснено комплексний аналіз законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність України в аспекті визначення елементів досліджуваного правового механізму. Розкрито такі елементи правового механізму доступу до адвокатської діяльності як нормативно-правове забезпечення, права і обов'язки особи, заборони, строки, міри відповідальності, встановлені законодавством процедури та гарантії тощо.

Ключові слова: правовий механізм, доступ до адвокатської діяльності, правовий засіб, стажування, адвокатура.

Резюме

Смітюх Н. В. Правовой механизм доступа к адвокатской деятельности: понятие и структура.

В статье освещены понятие правового механизма доступа к адвокатской деятельности, его структура, состоящая из соответствующих правовых средств. Определено понятие правового средства и осуществлен комплексный анализ законодательства об адвокатуре и адвокатской деятельности Украины в аспекте определения элементов исследуемого правового механизма. Раскрыты такие элементы правового механизма доступа к адвокатской деятельности как нормативно-правовое обеспечение, права и обязанности лица, запреты, сроки, меры ответственности, установленные законодательством процедуры и гарантии и тому подобное.

Ключевые слова: правовой механизм, доступ к адвокатской деятельности, правовое средство, стажировки, адвокатура.

Summary

Smitiukh N. Legal Mechanism of Access to Advocacy: Concept and Structure.

The paper covers the concept of the legal mechanism of access to advocacy, its structure consisting of the corresponding legal means. The concept of a legal remedy was defined and a comprehensive analysis of the law on the advocacy and advocacy of Ukraine in the aspect of determining the elements of the researched legal mechanism was carried out. Such elements of the legal mechanism of access to advocacy as the legal and regulatory framework, the rights and obligations of the person, the prohibitions, the time limits, the liability measures, the procedure and guarantees established by the legislation, and the like, are disclosed.

Key words: legal mechanism, access to advocacy, legal remedy, internship, advocacy.

УДК 342.95

Є. П. ШИЛО

Євгеній Павлович Шило, аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Україна стала на шлях розвитку держави, побудованої на цінностях і стандартах демократичних країн світу. Їх впровадження потребувало перебудови системи центральних органів виконавчої влади, включаючи правоохоронну сферу. Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття Закону України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 2 липня 2015 р.¹ (далі – «Закон»), яким створено нове сервісне, цивільне, охоронне відомство європейського зразка – Національну поліцію України, замість застарілого силового механізму – міліції.

Оскільки поліція є найбільшою установою за обсягом реалізованих завдань правоохоронного характеру, то для її становлення як авторитетної державної структури, якій довіряють люди, наявність чітко сформульованих мети та завдань є вкрай важливим. Сучасні стрімкі законодавчі зміни зумовлюють необхідність дослідження проблеми їх точного визначення, що й становить предмет даної статті.

Науково-теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії держави і права та адміністративного права: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, К. С. Бельського, І. А. Горшенєвої, А. В. Губанова, С. М. Гусарова, Д. П. Калаянова, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, С. Ф. Константінова, М. В. Корнієнко, В. І. Олефіра, К. Б. Левченко, Р. С. Мельника, О. В. Негодченка, Ю. С. Шемшученка, О. Н. Ярмиша та інших.

Окремі аспекти мети та завдань діяльності поліції висвітлювалися у працях О. С. Віханського, Д. С. Денісюка, Г. Г. Забарного, Р. А. Калужного, Д. К. Катрич, О. О. Колосова, І. І. Огороднікової, Д. М. Ластовича, О. С. Проневича, О. Ю. Салманова, Х. В. Солнцевої, В. К. Шкарупи та інших.

Незважаючи на наявні наукові дослідження, поставлена проблеми є недостатньо висвітленою та потребує додаткового вивчення.

Метою статті є визначення мети та завдань діяльності Національної поліції України як новоствореного центрального органу виконавчої влади, на основі аналізу теоретико-методологічних засад та нормативно-правових актів.